

אותן ואת עובריהן [רש"י; ובריטב"א פירש: יפים לחולה, וכן לעוברות, שמלבן אותן ומלבן את העובר].

ואיכא דאמרי: בשכבת זרע, שאין יצירת הולד מכל הטיפה, אלא מן הברור שבה, ועל כך אמר שבירור הטיפה שקלטה אמי גדל ועלה לגג. (13)

וקראו רבי ישמעאל: זרד, על שם "חבילי זרדים", על שם הברור ו"המאוסף" מטיפת שכבת זרע [ריטב"א].

וזה שאנו אומרים, שלא נוצר אדם מן כל הטיפה אלא מן הברור שבה, הוא **כדרבי אבהו**:

דרבי אבהו רמי [היה מקשה] המקראות זה על זה:

כתיב במקום אחד: "ותזרני" — [חסר אל"ף] שהוא לשון בירור בנפה שנקראת "מזרה" — [חיל] למלחמה.

ו**כתיב** במקום אחר: ותאזרני — [באל"ף],

אמרו עליו על רבי ישמעאל בן האשה ששמה קמחית, שהיה כהן גדול, שהיה חופן ארבעת קבין של קטורת במלוא חפניו, כי היה גדול במידותיו וחפניו גדולות.

והיה משתבח ואומר: כל הנשים שילדו — אף הן זרדו [מפרש לה ואזיל]. ואילו זרד של אימא — כלומר: אני — עלה לגג, גבר על כולן.

ומפרשינן להא דאמר: כל הנשים זרדו, וזרד אימא עלה לגג:

איכא דאמרי: בערסן, הוא מאכל של חיטים הנקרא דייסא [ריטב"א, וראה הערה (12)], שהיו אוכלות הנשים כשהן מעוברות כדי להברות את עצמן ואת עובריהן, ועל כך אמר רבי ישמעאל הדייסא שאכלה אמי, הועיל לה יותר מאשר לשאר הנשים.

ובדרבה בר יונתן, דאמר רבה בר יונתן, אמר רבי יחיאל:

ערסן יפה לחולה, וסתם הנשים העוברות חולות הן, והיו אוכלות אותו כדי להברות

זרדו; וכתב מהרש"א כי פירוש רש"י דוחק הוא.

13. בפירוש הר"ח, ועל דרך זה גם בערוך ערך "זרד", פירשו כל הענין באופן אחר:

כל הנשים זרדו [מלשון: חבילי זרדין], ואילו זרד של אימא [חבילתה של אמי, כלומר: אני] עלה לגג, גבר על כולן.

ומפני מה היו בניה של קמחית בעלי כח? איכא דאמרי: שגידלה את בניה בערסן שהיתה נותנת להם לאכול.

ואיכא דאמרי: בשכבת זרע, שהיתה נבעלת אף אחר שנתעברה, וכפי שעשתה בת שבע אם שלמה המלך, שהיתה דוחקת ונכנסת אצל דוד

הגחלים שבמחתה, מאי איכא למימר?!

ומשנינן: כי זו המחתה חמה וזו הכף צוננת, ואין השמאל יכול לסבול את המחתה החמה כמו הימין [מאירי].

ב. בביאור מהר"י קורקוס על הרמב"ם פרק ד מעבודת יום הכפורים בד"ה כבר ביארנו, כתב, כי רש"י אינו גורס "זו חמה וזו צוננת", או שגורס: **דבר אחר** זו חמה וכו'; וראה עוד שם דרך מחודשת בהבנת דברי רש"י.

12. פעמים שהיו חולקין את החיטין מהם עשויה הדייסא לארבע חלקים, ונקרא: זרד, ופעמים לחמש, ונקרא: ערסן; ועל שם הזרד אמר: